

EDUCAȚIA ȘI ROLUL EI ÎN FORMAREA PERSONALITĂȚII COPILULUI

Rolul educației este de a forma ființa socială, de a-l socializa pe copil. În realitate, educația are un caracter pluridimensional și o definiție adecvată trebuie să ia în considerare în egală măsură ambele dimensiuni, astfel încât să poată orienta acțiunea educativă pentru a răspunde atât nevoilor individului, cât și celor ale societății pentru care îl formăm.

Încercând o astfel de definiție, putem spune ca educația este ansamblul de acțiuni și de influențe menite să permită ființei umane să-și dezvolte capacitățile fizice și intelectuale, dar și sentimentele și atitudinile morale și estetice, în scopul responsabilizării și integrării sociale optime ca cetățean.

Din ce în ce mai multe probleme sociale intră în școală, ceea ce face ca școala să nu mai poată sta departe de comunitatea din care face parte. Pentru mulți ani, o echipă de cercetători condusă de J. Epstein a inițiat studii pentru a identifica premisele și modalitățile pe care trebuie să le aibă în vedere școlile pentru a dezvolta și implementa programe de parteneriat largi. Din această muncă au rezultat șase tipuri fundamentale de implicare, fiecare putând fi operaționalizat prin sute de practici la nivelul școlilor: calitatea de părinte (parenting), comunicarea între casă și școală, voluntariatul, învățarea acasă, luarea deciziilor, colaborarea cu comunitatea.

Comunitatea oferă o largă varietate de resurse importante de care școlile și familiile se pot folosi mai ușor pentru binele copiilor. De asemenea, participarea comunității la luarea de decizii poate îmbrăca următoarele forme: stabilirea priorităților, planificarea și executarea programelor, participarea la împărțirea beneficiilor din cadrul instituției, participarea la monitorizarea și evaluarea proiectelor.

Referitor la implicarea părinților în sfera educației formale, cercetările recente confirmă existența unor conexiuni pozitive între implicarea familiei și succesul școlar al elevilor, dar se cunoaște încă destul de puțin despre care practici, pentru cine și de ce se întâmplă asta. Altfel spus, parteneriatele școală-familie produc o diversitate de rezultate în toate planurile. Părinții care se implică în activitatea școlară experimentează ocazii variate de a contribui la educația copiilor și devin ei înșiși motivați să-și continue educația. Participarea lor în cadrul activităților educaționale din școală este un prilej pentru adulți de a-și împărtăși abilitățile și interesele, ceea ce contribuie la crearea unei relații pozitive cu proprii copii și cu școala, precum și la dezvoltarea conștiinței proprii valori și a încrederii în sine, iar pe de altă parte implicarea alături de ceilalți părinți din comunitate creează oportunități și rețele de implicare sporite, sedimentează relațiile sociale și poate crește sentimentul de control asupra mediului de viață. Școlile pot beneficia de suportul moral, informațional și economic al familiilor și comunității. S-a demonstrat că în școlile unde există și se implică comunitatea, ea devine o bogată sursă de materie primă care poate fi folosită pentru a face procesul de predare-învățare mai legat de realitate și mai profund. De asemenea, comunitățile oferă mediul și contextul care poate

întări valorile, cultura și învățarea în școală. Când aceste prime două instituții (familia și școala) formează o echipă, școala devine o adevărată forță în societate, prin promovarea unei dezvoltări integrale și continue a copiilor. Pentru a se ajunge la aceasta, școlile “trebuie să devină mai sensibile, responsabile, centrate pe copil și să se afle în strânsă legătură cu comunitatea și familia” .

Educația permanentă reprezintă un principiu organizatoric și filozofic care presupune că educația este un continuum existențial ce poate avea la bază un sistem complex de mijloace care trebuie să răspundă nevoilor și aspirațiilor de ordin educațional și cultural ale fiecărui individ. În contextul dinamicii și complexității actuale, educația permanentă reprezintă unul dintre răspunsurile fundamentale la provocările societății contemporane. Condițiile care au impus acest principiu în practica educațională sunt: evoluția științifică și tehnologică care a dus la explozia cunoașterii concomitent cu fenomenul de perisabilitate rapidă a cunoștințelor; *f* noile mutații din viața economică, socială, politică și culturală care au dus la schimbarea statutului economico-social al oamenilor, ceea ce presupune eforturi permanente de adaptare la schimbări și de integrare socială; *f* schimbările petrecute în structura demografică care indică o creștere a numărului oamenilor în vârstă comparativ cu ponderea pe care o dețin tinerii.

Principiile definitorii pentru educația permanente sunt:

Educația nu se termină odată cu finalizarea studiilor ci acoperă întreaga existență a individului;

Educația nu înseamnă exclusiv educația adulților, ea unifică toate componentele și etapele educației: educația preșcolară, educația primară, educația secundară, educația liceală, educația universitară, educația postuniversitară;

Educația include modalitățile formale dar și pe cele nonformale: învățarea planificată, învățarea accidentală (spontană);

Principalele funcții ale educației permanente: integrare și adaptare reciprocă a individului și a societății.

Scopul final al educației este să sporească calitatea vieții. Încercând să înlăture confuziile multiple referitoare la înțelegerea conceptului de educație permanentă, Emil Păun subliniază:

„educația permanentă nu este nici un sistem, nici un domeniu educativ, ea este principiul pe care se bazează organizarea globală a sistemului educațional. [...] Dificultățile punerii în practică a ideii educației permanente provin mai ales din profunzimea și radicalitatea transformărilor pe care le impune. Educația permanentă este un adevărat proiect educativ, care are un caracter prospectiv și vehiculează un sistem de valori.”

Educația permanentă este mai mult decât o paradigmă sau normă pedagogică, ea presupune existența unui sistem social concret care să includă ansamblul experiențelor de învățare oferite de către societate individului. Acest sistem are trei componente majore: educația inițială, educația adulților, educația difuză. Sistemul de învățământ reprezintă prin conținut, cuprindere și organizare un subsistem în cadrul educației permanente. Preocuparea autoformativă se dezvoltă în procesul afirmării personalității în relație cu lumea exterioară ce apare la sfârșitul preadolescenței și când se

accentuează năzuința spre realizarea de sine, autodepășire și creativitate. Motivația automodelării personalității la nivel caracterial este dată de modelul și idealul de viață ce devin scopuri ale autoeducației.. Procesul prin care subiectul face opțiunea pentru un anumit model pe care-l transformă ulterior într-un ideal propriu de viață tangibil este foarte personal și greu de anticipat. Acesta are la bază procesul de formare a unei identități de sine autentică și de dezvoltare personală în plan afectiv, moral și spiritual, precum și o permanentă autoevaluare la toate nivelele personalității. Se vorbește, de aceea, de „educație permanentă integrată”, termenul „integrată” desemnând , pe de o parte, integrarea tuturor instanțelor și formelor de educație la diferite nivele (educație prescolară, educație școlară, educația adulților) și, pe de altă parte, integrarea într-un sistem unitar a tuturor formelor sociale de educație (formală, nonformală și informală)”. Din perspectiva educației permanente, învățământul apare ca o etapă importantă în formarea individului dar nu singura.

Pornind de la conceptul de învățare și prin echivalență cu acesta, Philip Coombs a diferențiat încă din anii 70 trei tipuri (forme, moduri) de educație: formală, nonformală și informală. Termenul cel des folosit și care s-a suprapus multă vreme peste sensul educației este cel de educație formală sau școlară. Semnificația corectă este cea de educație intenționată, organizată, sistematică și evaluată, încredințată unor educatori cu o pregătire specială și realizată în instituții specializate (grădiniță, școală, universitate, centru de formare). Educație formală: sistemul de educație, structurat ierarhic și gradat cronologic, pornind de la școala primară până la terminarea universității, incluzând, pe lângă studiile academice generale, diverse programe specializate de formare (cursuri, activități de formare organizate de instituții de învățământ de la bibliotecă sau din mass-media. Educație nonformală: orice activitate educațională organizată în afara sistemului formal existent – fie că se desfășoară separat sau ca un element important al unei activități mai largi – care este menită să răspundă nevoilor educaționale ale unui anumit grup și care are urmărește obiective de învățare clare.

Educația nonformală este educația de tip instituțional, dar nonșcolar, desfășurată în locuri care nu au în mod special o misiune educațională proprie (în cluburi, asociații, teatre, muzee etc.). Acest termen „desemnează o realitate educațională mai puțin formalizată sau neformalizată, dar întotdeauna cu efecte formative” constituindu-se ca “o punte între cunoștințele asimilate la lecții și informațiile acumulate informal”.

Educație informală: procesul de învățare de-a lungul vieții, în cadrul căruia fiecare individ își formează atitudini, își interiorizează sau clarifică anumite valori, dobândește deprinderi și cunoștințe din experiența cotidiană, valorificând influențele și resursele educative din mediul în care trăiește – de la familie și vecini, de la locul de muncă sau de joacă, de la piață/ magazin. Este acea educație cu caracter spontan și nesistematic, care se realizează prin contactele directe ale individului cu mediul social, de cele mai multe ori aceste influențe fiind hotărâtoare în evoluția individului (programe TV, concerte, diverse situații cotidiene). Această formă precede și depășește ca durată și experiență educația formală și ar trebui să se constituie într-un temei relevant pentru educație. Cele două educații: nonformală și informală se află într-o relație complexă cu școala. Pe de o parte, școala valorifică

primele achiziții nonformale ale copiilor, pe de altă parte, școala trebuie să asigure fundamentele care fac posibilă educația și învățarea pe tot parcursul vieții, în varii contexte. Documentele recente de politici educaționale acordă un rol important acestor conexiuni. O măsură concretă în acest sens este elaborarea portofoliului personal pentru educație permanentă, ce conține, pe lângă studii și educație formală, calificările obținute și competențele dobândite în contexte nonformale, care sunt recunoscute sau nu printr-un act de studiu. Portofoliul induce astfel o presiune asupra sistemelor formale de a deveni mai competitive și de a-și diversifica oferta.

„Educația, de cele mai multe ori, e numai pojghița sub care se desfășoară în liniște, pe încetul, firea cea adevărată” (Nicolae Iorga)

Din punctul meu de vedere, cadrele didactice ar trebui să știe cum să valorifice diversele experiențe de învățare ale elevilor, provenite din educația nonformală sau informală și să găsească căi, metode de a-și valorifica propriile experiențe de învățare din afara învățării formale, pentru a dinamiza și a eficientiza procesele didactice pe care le construiesc. Deoarece elevii se simt valorizați, capătă încredere în ei, învață să comunice cu ceilalți, au șansa de a învăța în mod autentic și profund, din mai multe perspective despre o temă, de a interioriza diverse experiențe de învățare și de a-și clarifica propriile valori și atitudini față de cunoaștere, interiorizează un continuum între ceea ce învață la școală și ceea ce învață în alte contexte, nonformale sau informale. Profesorii ar trebui să împărtășească experiențe de învățare proprii, din care să rezulte o anumită atitudine față de cunoaștere și un stil de lucru intelectual, să creeze un climat stimulatив pentru elevi, satisfacția de a-și folosi întregul potențial cognitiv și metacognitiv în procesul didactic.

Bibliografie:

1. C. Cucos, *Pedagogie*, Editura Polirom, Iasi, 2002;
2. *Clasicii pedagogiei universale și gândirea pedagogică românească*, București, 1996;
3. E. Planchard, *Pedagogia școlară contemporană*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1992;
4. Sorin Cristea, *Dictionar de termeni pedagogici*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1998;
5. St. Barsanescu, *Dictionar de pedagogie contemporană*, Editura Enciclopedică Română, București, 1962.